

„Tegijad kõnelegu, kõnelejad tegutsegu!”

Käesoleva deklaratsiooni on koostanud noored koostöös Euroopa lastekaitsevõrgustiku Eurochild sekretariaadiga. Sisendi andsid Eurochildi 2016. aasta konverentsil „Laste õigused loevad: põhjused, miks Euroopa peab lastesse panustama” (Children’s Rights Matter: Why Europe needs to invest in children) osalejad. Konverentsi kaaskorraldajateks olid Belgia lasteorganisatsioonid Office de la Naissance et de l’Enfance ja Kind en Gezin.

MILLE ÜLE ME MURETSEME?

- Enam kui veerandil Euroopa lastest on oht sattuda vaesusriski või sotsiaalsesse tõrjutusse. Vaesuses elavate laste (eriti romade, migrantide, varjupaigataotlejate ja pagulaste) õigused on mitmel põhjusel halvemini tagatud, näiteks on takistatud nende ligipääs haridusele ja tervishoiuteenustele, takistuseks on ka vanemate töötus ja sotsiaalne tõrjutus. Paljudel vaesuses elavatel lastel puuduvad eluks vajalikud põhitingimused, neil pole piisavalt süüa ega sooja ja turvalist elupaika. Samuti satuvad lapsed, kes ei saa kasutada uut tehnoloogiat tänapäeva tarbimisühiskondades eakaaslaste kiusamise ohvriks.
- 2015. aastal hülgas oma kodumaa üle miljoni inimese ning pages konfliktide eest Euroopasse. Neist 363 890 olid lapsed, kellest koguni 90 000 liikusid vanematest eraldi. Paguluses olevatel lastel tuleb tihti peale ette probleeme nagu näiteks turvalise kodu, puhaste riiete ja raamatute puudumine. Neilt on võetud õigus mängida ja nad ei oska oma asukohariigi keelt ega tunne sealset kultuuri. Nad elavad ebaturvalistes oludes ilma oma perekonnata, võttes enda kanda täiskasvanu kohustused, mis omakorda mõjutab nende emotsionaalset heaolu. Need lapsed puutuvad kokku selliste olukordadega, millega ükski laps tänapäevases majanduslikult võimekas Euroopas kokku puutuma enam ei peaks.
- Euroopas on ligikaudu miljon asenduskodudes kasvavat last, kellest eba-proportsionaalselt suure osa moodustavad romad ja erivajadustega lapsed. Lapsed satuvad asenduskodudesse sageli valede põhjustel, näiteks vaesuse ja diskrimineerimise tõttu. Asenduskodudes elavaid lapsi puudutavad jätkuvalt sellised probleemid nagu eraldatus perest, madal enesehinnang, hirm sobimatusse perre sattumise ja sellest võõrandumise pärast ning toetuse ja hoolivuse puudumine. Sageli diskrimineerivad neid ka eakaaslased. Asenduskodudes kasvavate laste elusid mõjutavad tihti ebaefektiivsed õigusnormid ja bürokraatia aeglus.

MILLISEID LUBADUSI ON POLIITIKAKUJUNDAJAD SENI ANDNUD?

1. ÜRO lapse õiguste konventsioon (1989): nimekirja kõigi lastele kehtivatest õigustest, mida kõik valitsused on kohustatud edendama.
2. Euroopa Komisjoni soovitus lastesse investeerimise kohta (2013): suuniste kogum, kuidas Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid organiseerima ja rakendama meetmeid, millega võidelda laste vaesuse vastu ning edendada laste õigusi ja heaolu.
3. Kirjalik deklaratsioon lastesse investeerimise kohta (2015): enim allkirju kogunud Euroopa Parlamendi deklaratsioon alates

2011. aastast! Sisaldab põhilisi nõudeid Euroopa institutsioonidele, millega kutsutakse üles rakendama ülalnimetatud soovitus lastesse investeerimise kohta.

4. ÜRO lapse õiguste konventsiooni üldkommentaar avaliku sektori kulutuste kohta (nr 19) (2016): suuniste kogum valitsustele rahaliste vahendite mõistlikuks kasutamiseks, samla ajal väärtustades lapse õiguste kaitset ja edendamist.
5. ÜRO säästva arengu eesmärgid (2015): 17 üleilmset eesmärki, mis hõlmavad mitmeid olulisi teemasid kogu maailmas, sealhulgas äärmise vaesuse kaotamist ja kvaliteetse hariduse tagamist kõikidele lastele.
6. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2009): koondab Euroopa Liidu kodanike ja elanike poliitilisi, sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi Euroopa Liidu õiguses. Artikkel 24 edendab lapse õigusi.

Me tunnustame poliitikakujundajate tahet neid tegevuskavasid arendada ja kohustusi, mida nad on selleks võtnud. Samuti mõõname, et on saavutatud teatud edusamme. Kuid me ei ole siiski rahul.

MILLINE ON MEIE ETTEKUJUTUS?

- Laste õigused peaksid olema ka tegelikkuses iga lapse jaoks igal pool ja kogu aeg tagatud, mitte eksisteerima vaid paberil. Me ei tohiks võtta iseenesestmõistetavana, et neid probleeme puudutavate seaduste olemasolu need probleemid ka päriselt lahendab. Vastupidi – seadused peaksid meid julgustama probleemidega tegelema ja neid tegelikkusega kõrvutama, et erinevusi võimalikult palju vähendada. Oleme kindlad, et enamik inimesi Euroopas teab, kuidas siin peaks lapsi kohtlema ja nende eest hoolt kandma, kuid ideaalse olukorra tegelikkuseks saamine kujutab endast katsumust.
- Meie eesmärgiks on tugevad ja lootuspakkuvad ühiskonnad, kus lapsi ja täiskasvanuid väärtustatakse ja austatakse võrdselt.
- Me tahame, et täiskasvanud hooliksid meie tulevikust – et nad mõtleksid, millise maailma nad tulevastele põlvkondadele jätavad. Me tahame kasvada maailmas, kus on puhas õhk ja vesi; korralik haridus ja tervishoid on kättesaadavad kõigile; kus perekonnad elavad rahumeelselt kestlikes ja lastest hoolivates linnades; kus vanematel on tasuvad tööd. Me tahame maailma, mis soosib vastustus-tundlikku tootmist ja tarbimist.
- Laste õigused peavad Euroopas seisma seadusloomet ja uut poliitikat kujundavate otsuste keskmes.
- Kõike, mis puudutab laste ja noorte kogemusi, tuleb Euroopas investeerida aega, raha ja teadmisi. Lastele ja noortele tuleb luua mitmesuguseid kaasavaid võimalusi osalemiseks nende elu mõjutavates otsustusprotsessides.

- Lapsi ja noori tuleb otsuste tegemisel tunnustada tegelike partneritena, sest just nemad tunnevad neid puudutavaid probleeme kõige paremini. See tähendab, et lapsed ja noored saavad võimaluse näha, kuidas nende ideed aitavad midagi korda saata – see suurendaks nende usaldust täiskasvanute vastu.
- Euroopa poliitikakujundajad peavad oma sõnadest väljaõeldu ellu viima ning lapsi ja noori tulemustest teavitama. See aitab luua sideme ja tuua lapse või noore südamesse lootust, selle asemel et jääda tühjade lubaduste tasemele.
- Euroopas otsuseid langetavad täiskasvanud ei tohi unustada, mida tähendab olla laps, ja nad peavad püüdma teha kõik, et kasvamisae oleks õnnelikem aeg laste elus.
- Lapsed ja noored peavad saama teavet selle kohta, kuhu raha laste heaolu toetamiseks suunatakse ja kuidas seda kulutatakse. Seda peaks selgitama kõikidele arusaadaval viisil.
- Iga laps Euroopas peab teadma täpselt, kuhu abi saamiseks pöörduda, sealhulgas puudutab see seksuaalrõhke kliinikuid ja abitelefone. Lastel on kogemused, kuidas end ohu eest kaitsta, need võimaldavad neil õppida ja arendada vajalikke oskusi selleks, et saada digitaalse maailma edukateks kodanikeks.

MIS PEAKS MUUTUMA?

Nagu igasuguse poliitika puhul, peaks täielikult arvesse võtma ÜRO säästva arengu eesmärged ka järgmiste valdkondade edasiarendamisel:

Laste osalus

- Euroopa Parlamendi liikmed peaksid lapsi ja noori aktiivsemalt otsustusprotsessi kaasama, et lapsed saaksid avatult arvamust avaldada ja uusi ideid pakkuda. See kehtib ka nende riikide valitsuste kohta, kes soovivad Euroopa Liidu liikmeks saada.
- Liikmesriikide valitsused peaksid asenduskodudes olevaid lapsi ja noori mõjutavates riigisisestes õigusaktides üle vaatama nende kaitsmise ja aktiivse osaluse tasakaalu, et lapsed ja noored saaksid iseseisvamalt oma elu üle otsustada ja kaasata selleks ka ühismeediat.
- Noored peaksid osalema ekspertide kohtumistel, kuna neil on praktiline kogemus, ja neile peaks võimaldama osaleda projektide juhtimisel, tehes koostööd ka nende inimestega, kelle hääl avalikkuses kõige vähem esindatud on.

Noorsoovaldkonna rahastamine

- Euroopa Komisjon peaks kutsuma liikmesriike üles jälgima, kui palju raha lastele otse-selt või kaudselt kulutatakse. Samuti tuleks hinnata ja auditeerida eelarveid ning nendest avalikkusele teada anda. Kõik täidesaatva

võimu organid üle Euroopa peavad tagama, et lastele ja noortele suunatud eelarve suureneb ja et seda kasutatakse tõhusalt.

- Euroopa Komisjon peaks tagama, et lastel ja noortel on võimalus eelarve koostamise protsessi aktiivselt jälgida, selles sisuliselt osaleda ja tagasisidet anda nii kohalikul, regionaalsel, riiklikul kui ka Euroopa Liidu tasandil. Eelarveid puudutav teave ja raha kulutamise selgitused peaksid olema kergesti kättesaadavad ja mõistetavad.

Koolitus ja teadlikkuse suurendamine

- Lapsi ja noori on vaja kaasata nii asjatundjate kui ka teiste laste koolitamisega, et teha teavitustööd laste õigustest. See julgustab lapsi ja täiskasvanuid diskrimineerimisega võitlema ja maailmakodanikeks saama. See on eriti oluline vaesuses või asenduskodudes elavatele lastele, rändest mõjutatud ja muudes haavatavates olukordades olevatele lastele. Iga riik peaks igale lapsele väljastama laste õiguste passi, milles oleks kirjas üksikasjalikum lihtsas vormis ülevaade seadustest, õigustest ja poliitikasuundadest.
- Koolid ja kohalikud teenusepakkujad peaksid töötama selle nimel, et ennetada vaesuses elavate laste, noorte ja perede häbi-märgistamist. Vaesuses elavate lastega tuleks rääkida kui võrdsetega. Koolid peaksid liituma vaesusvabade koolide programmiga.

Rände mõju lastele

- Kõik täidesaatva võimu organid ja kodanikuühiskond peavad toetama heade tavade levikut kõikjal liikmesriikides. Riigid, kus kõik pagulased on teretulnud, peaksid saama Euroopas ebavõrdsuse kaotamise eeskujuks.
- Kõikidele pagulaslastele ja -noortele peaks pakkuma täiskasvanute tuge ning peredel peaks võimaldama kokku jääda. Pagulaste kaasamist ühiskonna ja kogukonna elu kõikidesse aspektidesse tuleks tutvustada ja piisava rahastuse toel võimaldada.
- Euroopa Ülemkogu peaks tegema koostööd konfliktide käes kannatavate riikidega, et toetada ja võimaldada lahenduste loomist pagulaste päritoluriikide turvaliseks muutmiseks.

Eurochild AISBL

Hallepoortlaan 27, 1060 Brüssel
Tel +32 (0) 2511 7083
Faks +32 (0) 2511 7298
info@eurochild.org
www.eurochild.org

